

Література:

1. Hrabkovetsky Borys. Ukrainische literatur in der letster tkufe // Tsushtayer. Dray Khadoshim shrift far literatur, kultur un kunst. Lemberg, 1929. S. 53–57.
2. Lyubas Anastasiya. Gender, Language and Territory: The Tsushtayer Literary Journal in Galicia and the Contributions of Yiddish Women Writers // Nashim: A Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues, No. 37. 2020. P. 163–84. JSTOR, URL: <https://doi.org/10.2979/nashim.37.1.11> (accessed 3 June 2024).
3. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. К. : Критика, 2009. 447 с.
4. Демська-Будзуляк Л. Перечитування літературного канону неокласичним дискурсом українського літературознавства початку ХХ ст. // Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки: літературознавство. 2017. Т. 195. С. 23–28.
5. Павлишин М. Канон та іконостас. К.: Час, 1997. 445 с.
6. Червоний шлях [Електронна копія]: громад.-політ. і літ.-наук. місячник: орган Укр. та Харк. обл. правл. Спілки рад. письм. (Київ : НБУ ім. Ярослава Мудрого).
7. Любас А. Як наздогнати Дебору Фогель? // Culture.PL [Електронний ресурс]. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/yak-nazdohnaty-deboru-fogel>

УДК 94

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-64>

Ольман А.

ORCID: 0009-0001-2154-1186

Ph.D., дослідник

Академія івриту

м. Єрусалим, Ізраїль

ХАСИДСЬКИЙ ПЕРЕКАЗ ЯК ЗАМОВЛЯННЯ

Ключові слова: хасидизм, народна культура, народні оповідання, народне ставлення до магії.

Важливою частиною практики хасидизму та важливим джерелом наших відомостей про нього є перекази про праведників-“цадиків”, засновників руху або керівників громад. Іноді переказ хасидських

історій має ще й функцію, близьку до замовляння. Хасиди вважають, що переказ, який розказано у відповідних умовах, має магічну силу, він може принести порятунок чи лікування, тобто діє так само, як замовляння. “Хасидський переказ має певну теургічну силу. За допомогою переказу, що описує бажану подію (порятунок), можливо викликати здійснення цієї події в реальності”, – зазначає Ясіф [2, с. 403]. Магічну силу хасидських історій було помічено й Мартіном Бубером, що стверджував: “Диво, коли про нього розповідають, набуває нової сили” [3, с. 21]. Мошкович, який склав велику збірку хасидських історій, писав: “Коли великі праведники хотіли зробити якийсь чудовий порятунок, вони розповідали перекази про *подібне* чудесне спасіння в минулому, і ця розповідь притягувала згори благодать, що чинила нове диво” [1, с. 3а]. Нами було знайдено вісім хасидських текстів, що містять історії замовляння (перелік – у повному тексті статті).

У багатьох дослідженнях замовлянь підкреслювалося, що, крім наказу, суттєвим елементом замовляння є посилення на прецедент [6, с. 150]. У цій частині замовляння стверджується, що цей випадок паралельний події, що колись відбувалася, у якій брали участь певні надприродні сили, і, отже, вони знають, як вирішувати цю проблему, і допоможуть її вирішити. Порівняння, паралель, на думку дослідників, є однією з суттєвих рис замовлянь у багатьох традиційних культурах. Назвемо події першого дива історією-1; оповідь про них, що породжує нове диво (власне, замовляння), – історією-2, а розповідь про це в тексті, що ми маємо, – рамковою історією. Отже, історія-2 – це замовляння з наявною епічною частиною (прецедентом) і невираженим наказом. В історії-2 відбувається те, що сприймається як повторення колишніх подій – історії-1. Розповідь переказу про диво є неявним закликком колишнього чудотворця про допомогу.

Слід зауважити, що історію-2 розповідає здебільшого цадик і диво в історії-1 відбувається за допомогою цадика. Мабуть, надприродність цадика виявляється в його здатності *ототожнити* події: тодішній стражденний-1 ототожнюється з теперішнім, і тодішній цадик-1 – з нинішнім? Іноді розповіді історії-2 замало – потрібно виконати ті дії, про які в ньому йдеться. Їх має виконати стражденний-2 або свідки події. У такий спосіб людина включається в хід замовляння, вона має “доробити” повторення історії, поставивши себе на місце свого попередника, – і тоді прийде порятунок.

Потрібно поставити запитання: чому оповідачі не наводять як прецеденти біблійні історії, не кличуть собі на допомогу героїв Біблії чи Талмуду, хоча, здавалося б, кому, як не їм, творити дива? Це тим більше дивно, що у слов'янській традиції замовляння на допомогу закликають саме персонажів Біблії та священної історії

[5, с. 139], а певний вплив слов'янської традиції замовлянь на єврейську може бути доведено [4]. Справді, історій-1 із біблійними чи талмудичними сюжетами не зафіксовано, але ці сюжети використовуються в іншому жанрі єврейських прецедентних замовлянь – із цитатами. (У тексті статті ми наводимо три приклади таких замовлянь). Біблійні цитати можуть використовуватися також в амулетах. Замовляння з цитатою – це ще один вид замовлянь з епічною частиною та невиразним наказом. Цитати відсилають до біблійних подій і священних книг, а перекази – до того, що відбувалося нещодавно. Але оскільки обидва роди замовлянь діють однаково, а цитати явно належать до священної історії, можна зробити висновок, що й перекази про цадиків сприймаються як такі, що належать до священної історії та “міфічного часу”, незважаючи на свою невіддаленість у часі реальному.

Література:

1. Moshkovič Z. Ozar ha-sippurim. Jerusalem, 1951. V. 1. (Івритом).
2. Yasif E. Sippur ha-am ha-ivri: toldotav, sugav u-mashmauto. Jerusalem, 1994. (Івритом).
3. Бубер М. Хасидские истории: первые учителя. Єрусалим : Гешарім, 2006.
4. Каспіна М. Вплив російськомовних замовлянь і заклинань на єврейські замовляння Східної Європи // Доповідь на конференції “Русско-еврейские культурные связи в XX веке”, Університет Бар-Ілан, Ізраїль, 10 січня 2005 р.
5. Майков Л. Н. Великорусские заклинания. СПб., 1869.
6. Познанский Н. Ф. Заговоры. Опыт исследования происхождения и развития заговорных формул. Петроград, 1917.